

Методичні рекомендації
до підготовки
міждисциплінарної курсової роботи з
Економічної теорії

ББК _____

М 59

УДК 330.101.541(075.8)

Рекомендовано до друку Вченою радою Николаївського державного університету імені Петра Могили (протокол №_ від __.__.2020 р.)

Рецензенти: **Гурченков О. П.**, канд. екон. наук, проф. НУК, завідувач кафедри економіки підприємства Національного університету кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова;

Рогов Г.К. д. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів Національного університету кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова.

М 59

Верланов Ю.Ю., Палехова В.А., Прядко І.В. Методичні рекомендації до підготовки міждисциплінарної курсової роботи з Економічної теорії: Навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – с.

Публікацію посібника спрямовано на надання допомоги студентам під час проведення дослідження та підготовки міждисциплінарної курсової роботи. В результаті студент поглиблює знання з економічної теорії, отримує навички збору, обробки та аналізу статистичних даних і, крім того, опановує основні сучасні підходи до виконання дослідницької роботи. Посібник призначено для студентів, що навчаються на програмах підготовки бакалаврів за спеціальностями 071 Облік і оподаткування, 072 Фінанси, банківська справа та страхування, 073 Менеджмент, 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

© Верланов Ю.Ю., Палехова В.А., Прядко І.В. 2020

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2020

ISBN

ЗМІСТ

I. Загальні положення.....	5
II. Логіка побудови курсової роботи	5
1. Постановка проблеми дослідження	6
2. Вирішення завдань курсової роботи.....	7
3. Огляд літератури.....	7
4. Методологія дослідження	8
5. Емпіричний аналіз	9
6. Обґрунтування методів емпіричного аналізу	9
7. Інтерпретація результатів	12
8. Висновки.....	13
III. Концепція курсової роботи як путівник дослідження	13
IV. Готуємо курсову роботу з Економічної теорії. Покрокові методичні рекомендації та роз'яснення	14
1. Що таке «курсозна робота»?	14
2. Яку тему курсової роботи обрати?.....	14
3. Як та в якій галузі економіки знайти проблему?.....	15
4. Що таке «робоча гіпотеза» та навіщо її розробляти?	15
5. Мета курсової роботи	16
6. Готуємо перелік завдань курсової роботи.....	17
7. Складаємо план (Зміст) курсової роботи	17
V. Орієнтовні напрямки для пошуку проблеми дослідження в рамках курсової роботи	17
VI. Рекомендації професора Гарвардського університету.....	20
VII. Анотація.....	23
VIII. Вимоги до оформлення курсової роботи	24
8.1. Загальні вимоги.....	24
8.2. Таблиці	26
8.3. Ілюстрації.....	27
8.4. Формули	28
8.5. Окремі рекомендації	28
8.6. Поширені мовні помилки	29
8.7. Правила цитування та оформлення переліку джерел посилання	30
IX. Форма Концепції	32
Анотація.....	32
Вступ	32
Постановка проблеми.....	33

<i>Попередній огляд літератури</i>	33
<i>Мета та завдання</i>	33
<i>Методологія аналізу</i>	33
<i>Очікуваний результат</i>	33
<i>Список літератури</i>	33
ДОДАТОК А. ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУШУ	34
ДОДАТОК Б. ПРИКЛАД ЛИСТА ОЦІНЮВАННЯ	36
ДОДАТОК В. ПРИКЛАД АНОТАЦІЇ.....	37
ДОДАТОК Г. ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ.....	38
ДОДАТОК Д. ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	

I. Загальні положення

Під час навчання студенти виконують різні види письмових робіт, в яких демонструють свої знання і навички в рішенні теоретичних і практичних проблем. Обґрунтована постановка проблеми, її розробка, висновки і внесок автора, а також посилення на роботи інших авторів є найбільш поширеними вимогами до академічних письмових робіт.

Курсова робота представляє спробу вирішення певної обраної та затвердженої керівником проблеми у рамках навчальної програми шляхом застосування конкретних методів дослідження.

Спеціальна література за темою повинна містити як мінімум 15 джерел, включаючи не менше *п'яти* публікацій іноземною мовою.

В результаті підготовки курсової роботи студент набуває й закріплює навички пошуку і роботи зі спеціальною літературою, збору і обробки емпіричної інформації і стає здатним виражати свій рівень кваліфікації в письмовій формі. Набуті навички постановки проблеми, формулювання мети дослідження, визначення завдань, вибору відповідних методів, збору і обробки інформації, оформлення висновків і представлення результатів є важливою складовою, що формують кваліфікацію бакалавра та забезпечують перспективи майбутньої професійної кар'єри.

Обсяг курсової роботи, як правило, не перевищує 20–25 сторінок основного тексту (від вступу до переліку літератури), але жорстко не регламентується.

Кожна курсова робота готується індивідуально одним студентом. Як виняток і за згодою керівника, роботу можуть виконувати два студенти. При цьому, внесок кожного учасника має бути чітко визначеним.

Курсова робота в цілому являє собою якісний та/або кількісний підхід до аналізу шляхів розв'язання *обраної проблеми*. Загальноприйнятими стандартами для курсових робіт є їх: оригінальність, об'єктивність, доказовість, перевірюваність результатів аналізу, точність, системність та логічність.

Істотною складовою курсової роботи є емпіричний аналіз, який базується на використанні певного обґрунтованого методу досліджень, інтерпретації результатів та висновках.

II. Логіка побудови курсової роботи

Кожна академічна науково-дослідницька робота повинна містити такі компоненти:

1. Визначення *проблеми* дослідження, постановку дослідницьких питань (завдань).

2. Характеристику *теоретичних концепцій*, які будуть слугувати основою для вирішення дослідницької проблеми.

3. Обґрунтування *методу*, що буде використовуватися для розв'язання проблеми дослідження.

4. Вирішення *завдань* дослідження, засноване на вищевказаній теорії і обраному методі, а також порівняння з результатами інших авторів.

5. *Висновки* по результатах дослідження.

Проблему дослідження має бути обрано на основі особистих і професійних інтересів, потенційної кар'єри в майбутньому. Вона повинна відповідати змісту дисципліни. Академічні дослідницькі роботи є частиною навчального процесу, тобто їх мета полягає в тому, щоб навчити понятійному мисленню, діагностиці і вирішенню проблем.

1. Постановка проблеми дослідження

У загальному розумінні проблема постає як невідповідність між фактичним і бажаним станом справ. У наукових дослідженнях це означає, що автор повинен визначити бажаний стан та оцінити поточну ситуацію в обраній сфері економіки. Невідповідність між першим і другим позначатиме наявність проблеми. У свою чергу, це дає можливість сформулювати мету дослідження, тобто те, чого автор прагне досягти, а також побудувати перелік завдань дослідження, що відповідають на питання: як та у якій послідовності мета роботи буде досягатися.

Інакше кажучи, академічна дослідна проблема полягає у різниці між знанням і незнанням, і рішення цієї проблеми постає у створенні нового знання, яке б заповнило цю прогалину.

Наукове дослідження характеризується теоретичним та методологічним обґрунтуванням. Важливо, щоб теорія і методи, і весь процес вирішення завдань були правильно представлені в письмовій формі.

Зусилля автора та власне основний текст курсової роботи має спрямовуватися на спробу вирішення поставленої проблеми. В іншому випадку буде неможливим оцінити зміст і кваліфікаційний рівень роботи, оскільки не буде зрозумілим заради чого курсову роботу було виконано. Визначення, обґрунтування і пояснення проблеми показують навички студента, його розуміння сутності економічної теорії і рівень професійної підготовки. Проблема передає ідею і сенс дослідження.

Наукова проблема дослідження повинна водночас:

- a) дозволяти проводити наукове дослідження;
- b) стосуватися розвитку (виникати або ставати гострішою в майбутньому), а не бути надзвичайною (гострою, що вимагає негайного вирішення);
- c) мати актуальність сьогодні або, принаймні, бути злободенною у майбутньому;
- d) передбачати можливість декомпозиції на проблеми нижчого рівня, формуючи таким чином ієрархію проблем.

Академічна дослідницька проблема не може бути занадто простою або нерозв'язною чи такою, що не може бути досліджена; вона повинна відповідати академічним вимогам рівня підготовки бакалаврів.

З точки зору академічних досліджень важливо, щоб поставлена проблема була відносно новою та достатньо актуальною.

2. Вирішення завдань курсової роботи

Основна частина курсової роботи – це вирішення завдань дослідження, або відповіді на поставлені дослідницькі питання. Завдання вирішуються на підставі теорії і з використанням емпіричних методів. Природно, що отриманню належних результатів виконання курсової роботи має передувати: постановка проблеми, формування теоретичної бази та вибір методу дослідження, емпіричний аналіз та інтерпретація.

3. Огляд літератури

У загальному розумінні Огляд літератури є необхідним для того, щоб визначити:

- a) як представлено обрану вами проблему у сучасних наукових джерелах (з тим, щоб довести, що вона дійсно привертає увагу фахівців);
- b) яка частина обраної проблеми ще не знайшла достатнього висвітлення, і на що ви спрямовуватиме свої зусилля;
- c) у чому полягає новизна вашої роботи (період часу, сфера економіки, особливості країни тощо).

Рекомендації щодо роботи над Оглядом літератури та його структурою:

1. Обрати декілька публікацій (5-6, краще теоретичної аналітики, краще закордонних), які:

- прямо відносяться до проблеми дослідження;
- є науковими статтями або монографіями;
- не є посібниками, чи підручниками;
- часто цитуються іншими авторами.

2. По кожному джерелу записати концепцію або ідею автора, що має значення для вирішення вашої проблеми.

3. Розподілити джерела по групах за принципом «просуває-не просуває» («корисно-не корисно», «допомагає-не допомагає» тощо) у вирішенні вашої проблеми.

4. Записати власне узагальнення для кожної групи у формі спільної для авторів групи концепції розгляду проблеми, ідеї, бачення або аргументації.

5. Розпочати формування Огляду літератури:

a) Приклад: «В сучасних наукових публікаціях, що стосуються проблеми ... можна виділити декілька концепцій (концептуальних уявлень, точок зору, ідей, аспектів) ... назвати.

б) Почати від тих, що менш корисні для вашого дослідження.

– Приклад опису кожного джерела: «Представником даного напряму (погляду...) являється ...», або «Подібне бачення представлено у ...»

– Далі йде аргументована оцінка корисності концепції або ідеї для вашого дослідження.

в) Сформувати загальний висновок по групі: «Отже, зважаючи на ... (аргументація) ... висновок.

г) Остання в Огляді група публікацій має якнайбільше відноситися до вашої проблеми та допомагати вам у її вирішенні. Ці публікації повинні мати визначне значення для вашого конкретного дослідження та сприяти розвитку ваших ідей

Наприкінці необхідно приділити увагу визначенню тієї частини загальної проблеми, яка *не знайшла адекватного висвітлення* у науковій літературі, на що ви і будете спрямовувати ваші подальші зусилля.

Результатом, як видно, повинно бути уточнення проблеми дослідження (рекомендовано: у формі основного *дослідницького питання*, наприклад, «Яким є зв'язок між мобільністю населення та темпами економічного зростання в Україні?»). Далі формується робоча гіпотеза [*Що таке «робоча гіпотеза» та навіщо її розробляти?*].

4. Формулювання мети та завдань дослідження

Дивись за посиланням [*Мета курсової роботи*], [*Готуємо перелік завдань курсової роботи*].

5. Методологія дослідження

Методологія дослідження є основою академічних дослідницьких проектів. Вона має відповісти на питання «як?» досліджувати і вирішувати поставлену проблему. Обґрунтована методологія є передумовою високої якості курсової роботи.

Традиційно дана частина дослідження складається з таких послідовно представлених етапів роботи:

3.1. Аналіз теоретичних концепцій, що описують об'єкт дослідження та представлені у сучасній науковій літературі.

Тут подається структурований опис теоретичних концепцій та підходів, що раніше вже були застосовані науковцями у спробах вирішення обраної вами або схожої проблеми. На основі цього здійснюється формування теоретичного ґрунту подальшого аналізу.

3.2. Формування теоретичної моделі дослідження.

Це є текстовим описом причинно-наслідкових зв'язків, що обумовлюють виникнення чи існування проблеми. Опис ґрунтується на попередніх теоретичних або емпіричних дослідженнях явища, що розглядається, наприклад, «Загострення проблеми бюджетного дефіциту, як свідчать дослідження ..., пов'язано з впливом таких чинників, як: ...».

3.3. Вибір показників оцінювання факторів моделі та форми зв'язку.

Показників оцінювання факторів моделі можуть бути такими, що традиційно використовуються в аналогічних дослідженнях (рівень бюджетного дефіциту, ВВП, темп інфляції, індекс споживчих цін тощо). У свою чергу, форму зв'язку може бути представлено як лінійну, ступеневу, експоненційну і таке інше. Її вибір має бути обґрунтовано. Таким чином, наприкінці виконання даного етапу з'являється теоретична модель у формалізованому вигляді:

$$y = f(x_1, x_2, \dots, x_n),$$

де y – результативна величина, що відповідає за кількісне оцінювання проблеми; x_i – показники вимірювання факторів, що на неї впливають.

6. Емпіричний аналіз

Він розпочинається з обґрунтування методу аналізу. Критеріями вибору, як правило, слугують: сутність підходу до аналізу проблеми (він може носити якісний або кількісний характер), ступінь забезпеченості статистичним даними тощо. Мультидисциплінарність курсової роботи як раз і полягає у використанні знань та навичок з основ економічної теорії, історії економіки та економічної думки, макрота мікроекономіки, статистики.

В емпіричному аналізі використовується система методів, основні з яких:

- графічні методи, що передбачають побудову графіків залежності між економічними параметрами,
- матричні методи,
- статистичні методи аналізу,
- економетричні методи, які полягають у побудові моделей, що в математичній формі відображають функціональну залежність між певними факторами,
- імовірнісні методи – використання принципів і методів теорії імовірності, оскільки більшість економічних процесів мають стохастичний, імовірнісний характер,
- соціологічні методи, які базуються на замірах суб'єктивних оцінок результативності певних процесів.

Під час підготовки курсової роботи студенти можуть використовувати різні методи. Їхнє обґрунтування і пояснення вибору є необхідною частиною дослідження. Без цього неможливо провести послідовний аналіз, осмислити його логіку та досягти мотивованих остаточних результатів.

7. Обґрунтування методів емпіричного аналізу

Емпірична модель включає в себе обґрунтування інтегрального показника та показників, за допомогою яких оцінюються фактори впливу. Обирається період часу дослідження або територія (по яких країнах, регіонах доцільніше провести дослідження).

Для аналізу емпіричної моделі у дослідженні можуть бути застосовані різні методи. Вибір методу значною мірою залежить від забезпеченості емпіричними даними.

З огляду на специфіку економічних досліджень методи поділяються на дві групи:

- кількісні, що базуються на використанні величин, що можна виміряти (сюди відносяться статистичний та математичний методи);
- якісні, які базуються переважно на словесному описі, інтерпретації, поясненні властивостей досліджуваного об'єкта.

Сутність поширених методів економічних досліджень надано в таблиці 1.

Таблиця 1

Методи економічних досліджень

Метод	Сутність метода	Приклад застосування в темі
Історичний	Метод базується на аналізі розвитку явищ та процесів, який може мати місце в хронологічній послідовності, а може бути спонтанним та хаотичним. Метод дає можливість наблизити проблему дослідження до історичних фактів та побачити процес повністю. Найчастіше застосовується як метод дослідження історії економічних інститутів або як метод дослідження історії накопичення економічних знань.	«Основні етапи розвитку економічної теорії», «Теорії економічних циклів».
Еволюційний	Еволюційний метод в економічних дослідженнях може застосовуватися на таких рівнях: <ul style="list-style-type: none"> – дослідник намагається виділити в історичному матеріалі сегмент, де сконцентровані найбільш значимі закономірності, що впливатимуть на побудову теоретичної моделі дослідження. – дослідник розглядає економічну реальність крізь призму боротьби за існування та виживання найміцніших (виживання кращих ринкових агентів або теорій та руйнування слабких, неконкурентоспроможних одиниць). – дослідження технологічних революцій або соціально-економічних проривів. 	«Капітал: поняття та сутність. Сучасні визначення капіталу», «Основні напрями сучасної економічної думки», більшість тем, де застосовується історичний метод дослідження.
Спостереження	Економічне спостереження – це метод, у якому дослідник цілеспрямовано та організовано збирає первинну інформацію у вигляді економічних фактів, та робить спробу найбільш повного їх опису. Факти надаються в певній послідовності та	«Ринок праці, проблеми зайнятості та безробіття», «Концепція споживання та заощадження».

	створюють цілісну систему, до якої пізніше застосовується теоретичний аналіз.	
Експеримент	Дослідження економічних явищ або процесів шляхом впливу на них. Виступає як спосіб довести або спростити робочу гіпотезу.	
Математичний (економетричний)	Математичні методи зводяться до кількісного вираження причинно-наслідкових зв'язків досліджуваної реальності: збір, аналіз та інтерпретація даних, побудова математичної або економетричної моделі процесу чи явища.	Будь-яке дослідження, однією із задач якого є визначення взаємозв'язків між явищами або прогнозування.
Статистичний	Метод дозволяє формалізувати та математизувати економічні явища та процеси; є ефективним інструментом перевірки та верифікації гіпотез, дозволяє досліднику проводити вибіркові дослідження та переносити результати на генеральну сукупність, моделювати та прогнозувати соціально-економічні явища та процеси.	Будь-яке дослідження, предмет якого має кількісні або якісні ознаки.

Серед методів емпіричних досліджень найбільш поширеними є кореляційно-регресійний (економетричний) та статистичні методи.

Основні вимоги, дотримання яких дозволяє застосування методу кореляційно-регресійного аналізу:

1. Для побудови економетричної моделі статистична сукупність має бути однорідна.

2. Кількість спостережень має у 7 разів перевищувати кількість факторів (для однофакторної моделі мінімум 7 спостережень, для двифакторної – мінімум 14). Якщо статистичних даних не достатньо, подумайте про можливість **застосування іншого методу**.

3. Часовий проміжок часу для факторних та результативних ознак має бути однаковий. Якщо будується модель з різними часовими проміжками (модель з лагом), це має бути обґрунтовано.

4. Рівняння регресії має бути адекватним (перевірка за тестом Фішера), його параметри повинні бути статистично значимі (тест Ст'юдента). Студенти III курсу і вище перевіряють модель на мультиколінеарність, гетероскедастичність та автокореляцію.

Особливості застосування статистичного методу дослідження представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Інструменти статистичного аналізу

Інструмент аналізу	Особливості застосування	Приклад застосування
Вибірковий метод	Дозволяє дослідити вибіркову сукупність та із визначеною ймовірністю	Практично всі теми

	перенести середні значення вибірки на середні значення генеральної сукупності.	
Зведення та групування	При великих обсягах статистичної сукупності застосовується для зручності обробки інформації. Дозволяє виділити у статистичній сукупності певні типи.	Теми, у яких достатня велика кількість статистичних даних; теми, у яких встановлюються взаємозв'язки між економічними явищами або процесами
Графічне зображення статистичних даних	Дозволяє побачити наочну картину, порівняти декілька економічних процесів.	Теми, де має місце порівняння статистичних даних. Дослідження динаміки зміни явища або процесу
Середні величини	Дозволяє надати узагальнену характеристику статистичному явищу або процесу.	Необхідність виявити типову ознаку досліджуваної сукупності; розрахунок середніх показників динаміки
Показники варіації	Дозволяє проаналізувати наскільки сильно змінюються індивідуальні значення ознаки у межах сукупності. Дає уяву про форму розподілу сукупності.	Теми, де потрібно оцінити однорідність статистичної сукупності для застосування типових величин або при побудові рівнянь регресії.
Ряди динаміки	Дозволяє виміряти інтенсивність динаміки, описати тенденції, оцінити структурні зрушення, сталість та коливання рядів, прогнозування.	Практично будь-яка тема
Індекси	Дозволяє дати характеристику зміні економічного явища або процесу	Теми, де вивчається динаміка показників
Дисперсійний аналіз Побудова рівняння регресії Коефіцієнт кореляції	Дозволяє встановити наявність взаємозв'язку між декількома економічними явищами або процесами, прогнозування.	Теми, де потрібно дослідити ступінь взаємозалежності певних економічних величин

Таким чином, текст курсової роботи обов'язково має включати обґрунтування вибору інструментарію проведення емпіричного аналізу. На основі використання обраного методу студентом проводиться аналіз з метою визначення параметрів моделі, встановлення кількісних характеристик, зв'язків тощо.

8. Інтерпретація та обговорення результатів

Інтерпретація відноситься до задачі формування висновків із зібраних фактів після того, як завершено емпіричну частину курсової роботи. Насправді, це пошук більш широкого змісту у результатах виконаного дослідження.

Завдання інтерпретації полягають у двох основних аспектах:

1. пояснення отриманих результатів,
2. встановлення спадкоємності шляхом порівняння результатів даного дослідження з результатами інших.

В якомусь сенсі, інтерпретація стосується причинно-наслідкових зв'язків всередині зібраних даних і вона частково перекриває або розширює аналіз. Вона виходить за рамки проведеного аналізу, включаючи результати інших досліджень, теорії та гіпотези.

Таким чином, інтерпретація являє собою спосіб, через який те, що було виявлено автором в ході аналізу, може бути краще зрозумілим. Лише через інтерпретацію дослідник може краще оцінити, чому його висновки такі, які вони є, і це може допомогти іншим зрозуміти реальне значення отриманих результатів.

Автору слід звернути увагу на такі питання:

- 1) Чи отримані результати відповідають тим, що присутні у публікаціях?
- 2) Якщо ні, як може автор пояснити, чому отримані результати не корелюють з даними публікацій?
- 3) Що нового показують результати проведеного дослідження?
- 4) Якою є область можливого використання отриманих результатів?

9. Висновки

Курсова робота за логікою складається з низки етапів (Огляду літератури, складових Методології, Емпіричного аналізу, Інтерпретації та обговорення). За правилами, виконання кожного етапу має завершуватися узагальненими висновками, котрі відображають зміст отриманого проміжного результату та дозволяють автору перейти до етапу наступного.

«Висновки» – є зборкою проміжних висновків по етапах. Ця заключна частина курсової роботи подається у формі нумерованого списку і починається словами:

«Таким чином, виконання курсової роботи дозволило дійти таких висновків і отримати такі результати:».

III. Концепція курсової роботи як путівник дослідження

Отже, основними компонентами курсової роботи є *проблема та завдання дослідження, теоретичні основи і методи*, що використовуються. Особливо важливими є творчі зусилля автора в пошуку можливих рішень задачі дослідження та аналізу. Проблема, теорія і методи являють собою єдине ціле. Вони доповнюються баченням студентом можливого шляху досягнення мети.

Концепція курсової роботи – це попередній *гіпотетичний* образ курсової роботи. Вона має бути представлена керівнику у письмовій (електронній) формі і повинна містити такі відомості:

- потенційну (робочу) назву курсової роботи;
- дослідницьку проблему та її стисле обґрунтування;
- мету курсової роботи;
- завдання (дослідницькі питання), що поставлені для досягнення мети;
- робочу гіпотезу тобто те, що автор хоче довести або спростувати;

- попередні роз’яснення вибору теоретичних основ аналізу (теоретичної концепції, точки зору, підходу тощо);
- пояснення вибору методів дослідження (наприклад, якісних або кількісних методів);
- очікувані кінцеві результати, тобто те, що може стати вирішенням проблеми.

Студент повинен координувати науково-дослідницьку концепцію з керівником. У подальшому процесі роботи можуть з’явитися додаткові обставини, які викличуть зміни в концепції дослідження.

На підготовку курсової роботи відведений один семестр – 18 тижнів. Перед початком дослідження, тобто *у перші три тижні*, студенти повинні пройти стадію *розробки Концепції курсової роботи*, її розгляду науковим керівником та затвердження на засіданні кафедри. Без наявності затвердженої Концепції немає сенсу розпочинати дослідження проблеми [IX. Форма Концепції].

Обсяг Концепції курсової роботи – приблизно 3–5 сторінок.

IV. Готуємо курсову роботу з Економічної теорії. Покрокові методичні рекомендації та роз’яснення

1. Що таке «курсова робота»?

Курсова робота – обов’язковий вид самостійної роботи з елементами дослідження, що виконується студентом протягом семестру з метою закріплення, поглиблення та узагальнення знань, які отримані під час навчання, та їхнє застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Курсова робота має розкривати навички студента в аналізі, узагальненні, його знання у відповідній області економіки. Зміст курсової роботи має показувати, чи може студент самостійно формулювати дослідницькі завдання, аналізувати за допомогою відповідних методів, досліджувати і вирішувати їх.

2. Яку тему курсової роботи обрати?

Курсова робота виконується послідовно за визначеними етапами. Здається, що вибір теми курсової роботи, має бути першим. *Забудьте про це!* «Тема» є лише літературним оформленням економічної проблеми, на пошук шляхів розв’язання якої спрямовуються зусилля автора. Спочатку встановлюється проблема та робоча гіпотеза, що визначає подальші рамки дослідження.

В остаточному вигляді тему краще формулювати вже після завершення дослідження. Вона має нести в собі певну інтригу і тим самим привертати увагу читача.

3. Як та в якій галузі економіки знайти проблему?

Перш за все треба згадати, що «проблема» є там, де існує невідповідність між дійсним і бажаним станом речей.

Економічна теорія охоплює широчезне коло питань. Варто пригадати, що практично будь-яку дію економічних агентів (домогосподарств, фірм, держави) можна представити як розподіл обмежених ресурсів або благ між різними конкурентними напрямками їхнього використання. Тож і вибір людини на користь вегетаріанства, і наміри фірми вдатися до патентного захисту, аутсорсингу, і рішення уряду про підвищення пенсійного віку можуть стати об'єктом вашої уваги.

Проблему дослідження слід знаходити, користуючись такими мотивами:

a) *актуальність* для економіки країни, окремих її сфер, галузей, підприємств, наприклад, низькі темпи економічного зростання, надмірна диференціація доходів, масова міграція населення працездатного віку тощо;

b) *достатність компетенції* студента у певній сфері економіки, наприклад, економічні витрати прокрастинації, ризики на ринку Mobile app, зростання темпів інфляції під впливом інфляційних очікувань і таке інше;

c) *зв'язок зі сферою економіки*, яка можливо визначить майбутню професійну діяльність студента, наприклад, вплив курсової політики держави на розвиток валютного ринку, структура страхового ринку країни або довіра населення до банківської системи, механізми захисту підприємства від ворожого поглинання;

d) *відповідність напряму*, у якому буде здійснюватися підготовка подальших досліджень, у тому числі наступних курсових та *дипломної роботи магістра*.

По-перше, переконайтеся, що будь-яка проблема, яку ви обираєте, відповідає призначенню курсової роботи.

По-друге, необхідно обрати проблему, яка з тієї чи іншої причини вас цікавить. Чим більше ви зацікавлені у дослідженні та вирішенні проблеми, тим легше буде витратити час і енергію на її вивчення та аналіз.

По-третє, варто бути переконаним, що обрана проблема дозволить вписатися у рамки обсягу курсової роботи, а для її аналізу наявні доступні дослідницькі ресурси та аналітичні інструменти.

4. Що таке «робоча гіпотеза» та навіщо її розробляти?

Робоча гіпотеза – це припущення про можливі шляхи вирішення завдання. Тим самим робоча гіпотеза дає ідею рішення.

Курсова робота, як видно, завжди починається з виявлення проблеми. Як тільки проблему сформульовано, автор має подумати про можливе пояснення причин, підстав або факторів, що її обумовлюють. Припущення, які він при цьому висуває, називаються робочою гіпотезою. Звісно, такий аналіз здійснюється в

рамках існуючих теоретичних уявлень. Далі він приступає до експериментальної перевірки цієї гіпотези.

Наприклад, якщо проблема у загальному вигляді постає у недостатності обсягів фінансування сфери культури, то робоча гіпотеза може полягати у тому, що існують додаткові джерела та інструменти фінансування, що мали б активніше використовуватися у цій сфері. Відповідно й аналіз буде проводитися у напрямку пошуку таких джерел та інструментів.

Добре обґрунтована і чітко сформульована гіпотеза значно полегшує підготовку курсової роботи, а в іншому разі ускладнює її. Тому доцільно узгодити гіпотезу з науковим керівником чи обговорити її зміст з викладачами кафедри.

5. Мета курсової роботи

Формула мети впливає зі змісту визначеної проблеми та повинна:

- демонструвати сутність проблеми;
- бути досяжною;
- уникати відображення окремих етапів, методів або прийомів аналізу;
- вказувати на очікуваний результат курсової роботи.

Приклади недосконалого формулювання мети курсової роботи:

а) «визначення місця соціального страхування в економічному механізмі соціального захисту населення» – подібна формула мети не вказує на проблему та не визначає, що саме може бути результатом роботи;

б) «визначення методичних засад оцінювання темпів інфляції та розробка прогнозу її рівня до 2025 року» – подібна мета відбиває лише один з етапів роботи, а саме – «визначення засад»;

в) «економетричний аналіз динаміки прибутковості діяльності підприємств промисловості» – містить метод, що передбачається застосовувати під час виконання роботи;

г) «аналіз джерел фінансування державного боргу» – подібна мета не є досяжною, а власне «аналіз» є лише способом проведення дослідження.

Зразки формули мети, що відповідають вимогам:

- *Визначення впливу структури експорту на економічне зростання країни.*
- *Якими є наслідки грошових переказів заробітчани для економіки України?*
- *Порівняння джерел скорочення державного боргу: зменшення видатків та підвищення податків.*
- *Визначення впливу видатків на фіскальну діяльність на формування податкових надходжень до бюджету.*
- *Оцінка впливу корупції на економічні показники розвитку країни.*

6. Готуємо перелік завдань курсової роботи

Формулювання завдань курсової роботи є обов'язковим етапом її виконання. Для їх визначення необхідно гіпотетично уявляти очікуваний кінцевий результат дослідження. Тому розпочинати бажано з нього, відповідаючи на питання: «Що необхідно мати автору для досягнення результату?».

Традиційна логіка, якщо будувати її від кінцевого результату, складається з такого:

5. отриманий результат – є підсумком інтерпретації або висновком, що зроблений внаслідок проведення кількісного або *емпіричного аналізу* об'єкта;

4. емпіричний аналіз може бути проведено за наявності *статистичних даних*;

3. які саме статистичні дані необхідні, залежить від того, якою є *прийнята модель* або абстраговане уявлення про явище, що аналізується;

2. модель обирається, виходячи з аналізу існуючих *теоретичних уявлень*, і враховує *особливості* об'єкта дослідження;

1. теоретичні уявлення обґрунтовуються, виходячи з поставленої мети та робочої гіпотези курсової роботи.

У рамках наведеної логіки записується перелік завдань, послідовне виконання яких дозволяє досягти поставленої мети. Наприклад, якщо мета полягає у визначенні ступеня фіскальної ефективності прибуткового оподаткування населення, перелік завдань може виглядати так:

- визначити теоретичні підходи до оподаткування населення;
- проаналізувати особливості оподаткування в країні;
- побудувати модель оподаткування як залежність цільової функції від низки факторів;
- підібрати та обробити статистичні дані;
- здійснити емпіричний аналіз моделі оподаткування;
- провести інтерпретацію та обговорення результатів.

7. Складаємо план (Зміст) курсової роботи

План або зміст курсової роботи повністю ґрунтується на переліку завдань.

V. Орієнтовні напрямки для пошуку проблеми дослідження в рамках курсової роботи

Нижче наведено широкий спектр питань економічної теорії і практики.

Ваша дослідницька проблема має бути конкретизована в межах запропонованих напрямів, у подальшому вона може бути відкоригована та уточнена при особистому спілкуванні з викладачем і з урахуванням ваших уподобань.

Можливим є самостійне визначення напрямку дослідження, адже основним ключем до успіху є ваш інтерес.

Орієнтовні напрямки для пошуку проблеми дослідження в рамках курсової роботи:

1. Сучасний стан економічної науки та шляхи її подальшої еволюції.
2. Міждисциплінарний підхід (економічна теорія і математика, технічні, військові науки, біологія, психологія, політологія тощо).
3. Економічна поведінка людини. Прийняття рішень людиною. Неповна раціональність споживача, процес адаптації до змін на ринку. Прийняття управлінських рішень.
4. Споживча поведінка. Споживчі переваги.
5. Економіка домогосподарств. Уподобання та прийняття рішень в домогосподарстві і сім'ї. Доходи та видатки домогосподарств.
6. Прокрастинація (на мікро- та макрорівнях).
7. Використання концепції еластичності при формуванні маркетингової стратегії.
8. Інформаційна економіка, особливості функціонування. Фірми і ринки в інформаційній економіці. Поведінка фірм. Конкурентні стратегії фірм.
9. Big Data, AI та машинне навчання у економіці. Маркетингові дослідження на основі великих даних. Проривні рішення для бізнесу на основі нових технологій (персоналізація пропозиції, можливість сегментувати ринок і використовувати цінову дискримінацію).
10. Феномен соціальних мереж, його вплив на швидкість розповсюдження інформації та на економіку (фінансові ринки).
11. Електронна комерція, моделі ціноутворення.
12. Електронні гроші. Криптовалюта. Механізми, що лежать в їх основі та можливості їхнього використання.
13. Безготівкова економіка (Cashless economy).
14. Інтелектуальна власність, її еволюція.
15. Державна власність, ефективність управління.
16. Фірма XXI століття: особливості функціонування, цільової функції, структури.
17. Нематеріальні активи (бренд, імідж, гудвіл) як конкурентна перевага сучасної фірми.
18. Інноваційні можливості малого бізнесу. Бізнес-ангели: залучення інвестицій в малий бізнес.
19. Мале підприємництво в сільському господарстві.
20. Тенденції розвитку стартапів.
21. Концесія як форма державно-приватного партнерства, світовий досвід, перспективи для України.
22. Репутаційний менеджмент як основа ведення бізнесу в інформаційну епоху.

23. Сучасні підходи до управління: від гнучкої філософії agile до чіткої ієрархії в холакратії.
24. Конкуренція в світовій економіці: причини і фактори посилення.
25. Злиття і поглинання в сучасній економіці.
26. Особливості конкуренції в банківському секторі (других секторах).
27. Конкурентні стратегії виходу на світові ринки. Кластери.
28. Роль держави у формуванні конкурентного середовища. Конкурентна політика. Державне регулювання природних монополій.
29. Олігополія і монополістична конкуренція як домінуючі структури сучасної економіки.
30. Аналіз галузевих ринків. Особливості стратегій компаній на різних галузевих ринках. Рекламний ринок. Арт-ринок. Ринок освітніх послуг. Ринок second-hand. Ринок фінтех.
31. «Фіаско» ринку і держави: природа і шляхи подолання.
32. Асиметрія інформації на ринках товарів, послуг і ресурсів.
33. Людський капітал як чинник розвитку економіки. Соціальний капітал, вплив на конкурентоспроможність економіки. Політичний капітал.
34. Інформаційні шоки та їхній вплив на компанії (ринки, національну економіку).
35. Кредит і борг в сучасній економіці.
36. Ринок землі.
37. Індикатори світового економічного розвитку.
38. Основні макроекономічні показники: проблеми методології розрахунку.
39. Альтернативні підходи до виміру обсягів національної економіки, суспільного добробуту, якості життя.
40. Економіка щастя.
41. ВВП країни: де створюється і як використовується.
42. Феномен деіндустріалізації.
43. Феномен фінансіалізації.
44. Взаємодія реального та фінансового секторів економіки.
45. Структура і динаміка сукупного попиту.
46. Економічні цикли. Економічні бульбашки. Взаємозв'язок банківських і валютних криз. Політичні цикли в економіці. Особливості кризи, що викликана пандемією коронавірусу.
47. Ринок праці. Сегментація. Дискримінація.
48. Масштаби і структура безробіття.
49. Трудова міграція, трудова мобільність. Взаємозв'язок національного і міжнародного ринку праці.
50. Концепція повної зайнятості. Неформальна і нелегальна зайнятість. Волонтерство. Нестійкість зайнятості (прекарізація).
51. Шерінгова економіка.
52. Безумовний базовий дохід. Соціальне партнерство.
53. Ринок праці і ринок освітніх послуг.
54. Інфляція в Україні: спільне з іншими країнами та специфічність. Чинники інфляції.

55. Взаємозв'язок монетарної політики та інфляції. Вплив динаміки валютного курсу на інфляцію. Вплив інфляційного таргетування на інфляцію.
56. Наслідки антиінфляційної політики держави.
57. Взаємодія безробіття та інфляції. Індекс злиденності.
58. Податкова система і податкова політика держави: спроби поєднати ефективність та соціальну справедливість.
59. Дефіцит бюджету та державний борг. Наслідки державного боргу. Управління державним боргом.
60. Пенсійна система в умовах старіння населення.
61. Монетарна політика в умовах фінансової глобалізації. Канали трансмісійного механізму монетарної політики.
62. Фінансова інклюзивність.
63. Макроекономічна теорія і антикризові заходи уряду.
64. Економічне зростання. Кількісні та якісні чинники сучасного економічного зростання. Взаємозв'язок економічного зростання та якості життя.
65. Інвестиції як чинник економічного зростання. Інститути як фактор економічного зростання. Некономічні чинники національного економічного розвитку.
66. Відкритість національної економіки та економічне зростання.
67. Розподіл доходів та проблема економічної нерівності. Вплив нерівності на економічне зростання.
68. Інфляція та економічне зростання.
69. Політичні режими та економічне зростання.
70. Вплив диверсифікації економіки на темпи економічного зростання. Вплив розмірів державного сектора на економічний розвиток країни.
71. Вплив релігії (секуляризму) на економічне зростання.
72. Роль природних факторів у створенні багатства.
73. Національні моделі економіки в сучасному світі. Проблеми економічної конвергенції країн.
74. Корупція як економічний феномен.
75. Економіка злочинності (наркоторгівля, торгівля зброєю, проституція).
76. Глобалізація і нерівномірність розвитку світового господарства.
77. Відкритість економіки і національна економічна безпека.
78. Протекціонізм у сучасній економіці.
79. Економіка війни. Взаємозв'язок міжнародної торгівлі і збройних конфліктів.
80. Імплементация військового досвіду до управління економічними системами.

VI. Рекомендації професора Гарвардського університету

Коли я читаю (*автор тексту*¹) курсові роботи, я дивлюся на вашу здатність мотивувати своє питання, використовуючи економічну логіку, вашу спроможність

¹ Nikolov Plamen. Writing Tips for Economics Research Papers. Harvard University. June 10, 2013.

критично аналізувати попередні публікації, а також розпізнавати емпіричні проблеми по мірі їх виникнення. Зокрема, важливо, щоб ваша курсова робота продемонструвала, що ваша обізнаність та аналітичні здібності вищі, ніж очікувалось. Ви повинні надати докази, цитувати публікації, пояснювати економічні компроміси, і взагалі підходити до проблеми з аналітичної точки зору.

Організація курсової роботи. (Запам'ятайте більшу частину цього розділу на майбутнє, коли будуть отримані результати аналізу).

Автору необхідно з'ясувати один центральний або новий внесок курсової роботи. Необхідно зафіксувати це в одному пункті. Як і весь текст роботи, він повинен бути конкретним. Не пишіть «Я проаналізував дані про ... і знайшов багато цікавих результатів. Краще поясніть, що є центральним результатом. Наприклад,

«Я оцінив динаміку фінансових показників з використанням нових інструментальних змінних, що враховують вплив факторів Я отримав дані про залежність, що відповідають опублікованим у існуючих літературних джерелах, але новим результатом є ...».

Виокремлення вашого центрального внеску буде вимагати міркування. Це буде викликати певну стурбованість, тому що ви почнете розуміти, скільки тексту необхідно буде виключити. Після того, як ви це зробите, тим не менш, у вас з'явиться можливість сфокусувати увагу на цьому центральному внеску, і допомогти читачам швидше зрозуміти його.

Читачі КР зайняті і нетерплячі. Жоден ніколи не буде читати всю роботу від початку до кінця. Більшість хотіла би побачити основний результат курсової роботи. Лише деякі піклуються тим, як він відрізняється від інших. Вони бажають зрозуміти, чим відрізняється дане дослідження: специфічним визначенням понять, особливим набором інструментів аналізу, оригінальними ідеями і таке інше.

Майте на увазі, що *огляд літератури* має дві функції. Перша – просто продемонструвати ваше знайомство з науковими публікаціями з обраної проблеми – надати огляд того, що ви прочитали, простежити розвиток важливих тем і побачити будь-які суперечності в попередніх дослідженнях. Друга функція полягає у тому, щоб закласти основи для КР, щоб забезпечити автору мотивацію. Конкретні питання, які ви збираєтеся поставити, терміни, що ви будете використовувати і підхід, який ви будете приймати як основу, повинні бути визначені з посиланням на попередні наукові праці. Спираючись на такі джерела, ви можете знайти обґрунтування власного підходу і посилатися на авторитет тих, хто писав на цю тему перед вами.

У деяких випадках ці дві функції будуть діяти у протилежних напрямках: перший – у бік використання багатьох джерел, наскільки це можливо, другий – до вибору лише тих, які корисні для вашої аргументації. У будь-якому випадку, більша кількість джерел краща, ніж менша, і висновки Огляду літератури завжди вибіркові, оскільки тільки деякі ідеї можуть бути до них включені, а інші – опущені.

Вибір, що ви будете робити, обов'язково відбиває ваші власні інтереси і, сподіваюся, зацікавлять читача аргументами, які ви будете надавати.

Не називайте цю частину вашої курсової роботи «Огляд літератури»! Це надто формалізовано. Необхідно інтегрувати обговорення попередньої літератури з вашою основною проблемою дослідження. Наприклад, якщо ваша курсова робота має назву «Традиційні інститути як фактор обмеження фінансового посередництва», можна назвати огляд літератури «Погляди на розвиток фінансового посередництва у 2000–2017 рр.». Іншими словами, ви прагнете розповісти своїм читачам, що в даній частині роботи, наприклад, здійснюється огляд факторів стримування, як свідчать попередні наукові публікації.

У першій частині огляду літератури слід обговорити попередні дослідження, що мають безпосереднє відношення до курсової роботи, а не кожен публікацію, написану по темі. Огляд повинен бути не лише тематичним, а може включати в себе дослідження, які використовують ті самі методи, аналізують схожу модель, використовують один і той самий набір даних тощо. Треба мати на увазі необхідність відображення вашого головного внеску, як очікуваного результату дослідження. Це означає, що автор повинен бути в змозі пов'язати свою роботу з попередніми економічними публікаціями!

В огляді літератури викладаються питання, які мотивують дослідження КР і демонструють обізнаність автора з тим, що вже зроблено у даному напрямку. Наступним кроком є формулювання конкретного дослідницького питання, проблеми або гіпотези та опис підходу, який використано, щоб відповісти, вирішити, чи перевірити його. Часто це має форму емпіричної гіпотези: «соціальне забезпечення пригнічує особисті заощадження»; «високі рівні зайнятості пов'язані з високим рівнем інфляції» тощо.

У цій другій частині, що по суті відноситься до Методології, має бути пояснений внесок курсової до розуміння явища, яке аналізуються. Слід обговорити, як ваш підхід відрізняється від того, що було використано раніше: Чи є нові дані? Нова модель? Нова стратегія ідентифікації? Ви маєте відповідати на питання курсової роботи докладно і творчо пов'язувати свої ідеї з відомими вам попередніми результатами, що були отримані іншими дослідниками. Чи є ваші висновки актуальними для країни, галузі, населення, інституційного середовища? Чим ваші пропозиції відрізняються від попередніх робіт, і що лежить в основі відмінностей ваших висновків?

Розділ даних. Перша частина має просто описувати джерело даних, які використовуються, і період, що охоплюється: чи це є панельні дані, поперечний зріз або динамічні ряди, що є одиницею спостереження і якою є вибірка даних. Необхідно обговорити обмеження даних, таких як відсутність змінних, відсутніх спостережень, невелике число спостережень тощо. Корисно подумати про те, яким може бути ідеальний набір даних для перевірки гіпотези, і порівняти з ним свої дані.

Дискусія. Багато проблем, що цікавлять економістів, мають політичні наслідки. Висновки курсової роботи можуть безпосередньо стосуватися особливостей чинної політики або такої, що пропонується. Разом з тим, навіть якщо ви впевнені у обґрунтованості власних результатів, ви не повинні формулювати категоричних висновків щодо того, що слід робити. Ви маєте уникати оціночних суджень і замість цього обмежитися аналізом економічних фактів. Навіть коли ви дійшли власного висновку, яка політика є бажаною, ваш читач буде в змозі переглянути факти і прийняти власне політичне рішення.

VII. Анотація

Що таке «Анотація»?

1. Стисле, автономне, потужне резюме курсової роботи.
2. Обсяг: від 100 до 150 слів.
3. Макет: як правило, один абзац; розмір шрифту має відрізнятися від основного тексту.
4. Розташування: як правило, на початку роботи.
5. Самостійний оригінальний документ, що не є збірником цитат, взятих з тексту роботи.
6. Не містить розпливчасті заяви, які змушують читача звернутися до основного тексту.

Є обов'язковим атрибутом курсової роботи. Вона зосереджує увагу на основних моментах виконаної роботи. Анотація є *візитною картою* курсової роботи і призначена для того, щоб зацікавити читача.

Таким чином, Анотація:

1. Спонукає читача познайомитися з повним текстом дослідження.
2. Демонструє в ясний і простий спосіб основні моменти проведеного дослідження.
3. Допмагає читачам вирішити, чи є дослідження актуальним для його цілей.
4. Дозволяє автору подати результати дослідження для участі у конференції.
5. Уможливорює появу дослідження в базах даних щодо наукових публікацій.

Просто кажучи, в анотації необхідно відповісти на питання:

1. Що зроблено автором?
2. Як автор це зробив?
3. Що саме автором винайдено?
4. Які висновки ним зроблено?

Наприкінці окремим рядком подаються ключові слова (5–10 слів, в залежності від специфіки проблеми), які ідентифікують предметні області, що обговорюються в курсовій роботі.

Приклад:

«Арт-ринок: економетрична модель» (Jordan A. Pock, May 2003)

Анотація

Хоча традиційно мистецтво зберігає цінність у своїх внутрішніх властивостях, у дослідженні аналізуються економічні складові мистецтва. До них відносяться попит та пропозиція творів мистецтва, а також ризик і дохід від утримання мистецтва як від інвестицій. У роботі здійснена спроба пояснити формування ціни, вплив замінників та фінансові відносини у сфері мистецтва, і при цьому ідентифікувати змінні, що призводять до визначення ціни картин. Крім того, завдання полягає у визначенні потенційної неефективності ринку в спробі заробити більш високу, ніж середня, норму рентабельності інвестицій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ринок мистецтва, товари культури, інвестиції, попит, пропозиція, ціна.

VIII. Вимоги до оформлення курсової роботи

8.1. Загальні вимоги

На жаль, інколи керівнику важко оцінити зміст роботи, оскільки всі сили витрачаються на формулювання претензій до форми, стилю та способу викладення матеріалу. Тож уважно ознайомтеся з вимогами до оформлення, щоб ваша робота була побудована згідно з ними, і читач міг повністю зосередити увагу на сприйнятті саме вмісту.

Робота, яка оформлена з порушенням вимог, до захисту не допускається.

Робота надається науковому керівнику як в електронному, так і в друкованому вигляді. Основні вимоги до оформлення роботи є загальноприйнятими (ДСТУ 3008:2015). Текст курсової роботи друкується на одній стороні стандартних аркушів розміром 210 x 297 мм (формат А4).

Шрифт	Times New Roman
Розмір шрифту	14 пунктів
Відстань між рядками	1 інтервал
Параметри сторінки:	
Верхній і нижній берег	20 мм
Лівий берег	25 мм
Правий берег	10 мм
Відступ абзацу	12,5 мм

Сторінки повинні бути надійно скріплені та поміщені в папку (без файлів).

Текст набирається без перенесень, з вирівнюванням на всю ширину сторінки.

Основними обов'язковими структурними елементами курсової роботи є:

- Титульний аркуш.
- Лист оцінювання.

- Анотація.
- Зміст.
- Вступ.
- Основна частина (Огляд літератури, Методологія дослідження та інше).
- Висновки.
- Перелік джерел посилання.

Зразки оформлення титульного аркушу, листа оцінювання, анотації, змісту та переліку джерел посилання – див.: Додатки А, Б, В, Г, Д.

Заголовки «АНОТАЦІЯ», «ЗМІСТ», «ВСТУП», назви структурних елементів основної частини, «ВИСНОВКИ», «ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами, без лапок та розташовують симетрично до тексту. Крапку наприкінці заголовка не ставлять. Кожен з структурних елементів, крім складових основної частини, слід починати з нової сторінки.

Першою сторінкою є *титульний аркуш*, який включають до загальної нумерації сторінок, але номер на ньому не ставиться (Додаток А). Наступні сторінки мають наскрізну нумерацію, включаючи додатки, у правому верхньому куті без крапки наприкінці.

Одразу після титульного аркушу розміщується лист оцінювання, який містить критерії та максимальну оцінку за кожною позицією (Додаток Б).

Третім аркушем йде *Анотація*, що подається українською та англійською мовами. Ключові слова наводяться у називному відмінку однини, за абеткою, відокремлюються комами (Додаток В).

Далі розміщується *Зміст*, який має віддзеркалювати всі заголовки курсової роботи (Додаток Г).

Перелік джерел посилання містить бібліографічні описи, які розміщуються у порядку, за яким джерела вперше згадувалися у тексті або за абеткою (Додаток Д). Правила оформлення посилань наведені нижче.

Якщо робота містить великі за обсягом таблиці, рисунки, то краще їх винести у додатки. Вони оформлюються як продовження курсової роботи у порядку появи посилань у тексті з наскрізною нумерацією сторінок. Кожний додаток починається з нової сторінки. Він має заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. У правому верхньому куті сторінки над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковано слово «Додаток _» і велика літера, що позначає додаток.

Зверніть увагу: додатки не нумеруються, а позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер: Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Наприклад: Додаток А, Додаток Б і далі за абеткою. Якщо додаток лише один, він нумерується як Додаток А. Допускається поділ додатків на розділи типу «Додаток А.3».

Ілюстрації, таблиці та формули, що розміщені у додатках, нумеруються з урахуванням номеру додатку: таблиця А.1 – перша таблиця додатку А, рис. Б.2 – другий рисунок додатку Б.

Обсяг додатків не обмежується і не включається в загальний обсяг курсової роботи. Як зазначалося вище, орієнтовний обсяг курсової роботи, як правило, не перевищує 20–25 сторінок.

Текст роботи слід розбивати на абзаци, сторінка без абзаців є незручною для читання. Утім, неприпустимий й протилежний варіант, коли кожне речення починається з нового абзацу.

У тексті слід уникати складних синтаксичних конструкцій. Існує негласне правило, якого варто дотримуватися при написанні студентських робіт: «Більше крапок, менше ком». Не варто щось підкреслювати, використовувати жирний шрифт та курсив. Читач зможе виокремити певні думки та оцінити їхню оригінальність і без підказок.

Якщо є примітки до тексту, вони нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Розмір шрифту для приміток – 12.

9.2. Таблиці

Нумерація таблиць наскрізна (за винятком таблиць, розміщених у додатках). У лівому верхньому куті з абзацу розміщують напис «Таблиця» із зазначенням номеру. Назву таблиці друкують з великої літери і розміщують над таблицею:

Таблиця (номер) – Назва таблиці

Джерело:

Заповнювати таблицю слід шрифтом 12 через одинарний міжрядковий інтервал. При перенесенні частини таблиці на інший аркуш слово «Таблиця» і її номер ставиться ліворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.», вказуючи номер. Але бажано, щоб таблиця займала не більше однієї сторінки, інакше її краще розмістити на наступній за посиланням сторінці або у додатках.

ЗРАЗОК

Таблиця 2 – Показники державного бюджету Польщі (% ВВП), 2010–2018 рр.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи державного бюджету	39,3	38,1	38,7	39,6	39,3	39,3	38,2	37,7	39	40,9
Видатки державного бюджету	43	44	42,3	42	42,2	41,6	40,6	40,2	39,7	40,7
Сальдо державного бюджету	-3,7	-5,9	-3,6	-2,3	-2,9	-2,3	-2,4	-2,5	-0,7	0,2

Джерело: Державна служба статистики Польщі

Допускається замість назви (Державна служба статистики Польщі) ставити посилання на номер джерела в переліку джерел посилання: [10].

У кожній таблиці слід вказувати одиниці виміру показників та термін часу. Якщо одиниця виміру є спільною для всіх табличних даних, то її краще наводити в назві таблиці.

9.3. Ілюстрації

Усі графічні матеріали (діаграми, графіки, схеми, рисунки тощо) повинні мати однаковий підпис «Рисунок». Рисунки нумерують наскрізно, крім тих, що розміщені у додатках. Номер та назву (з великої літери) розміщують по центру сторінки під ілюстрацією.

ЗРАЗОК

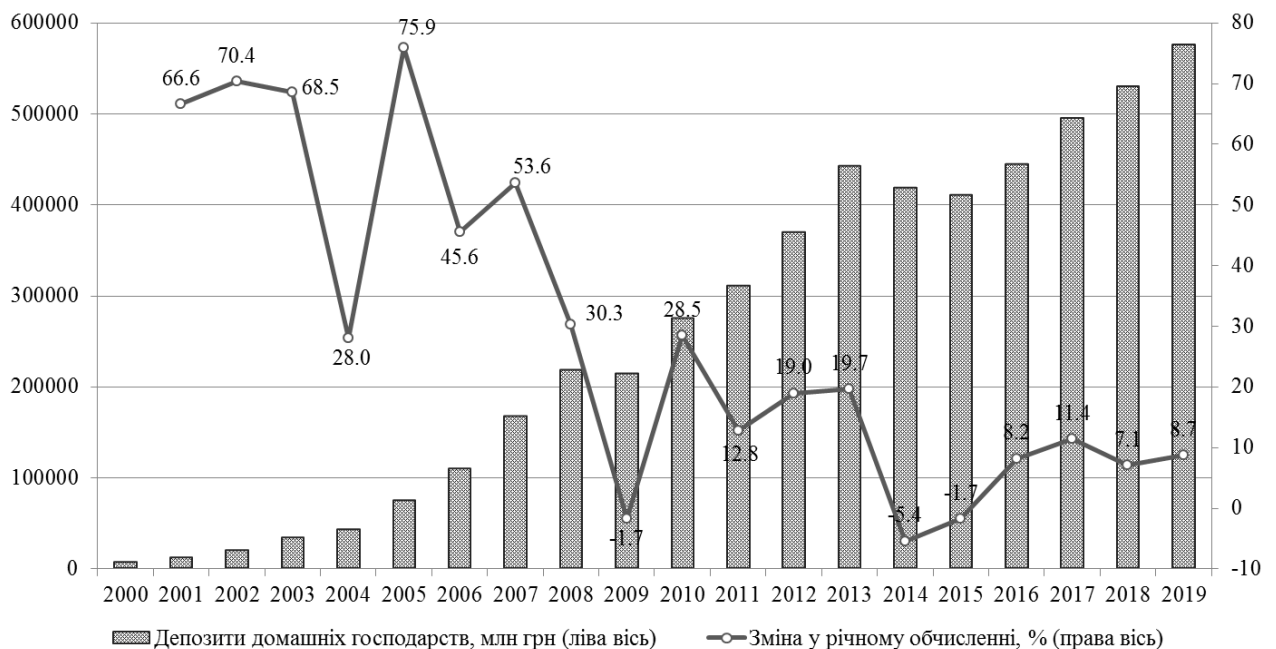

Рисунок 6 – Динаміка обсягів депозитів домашніх господарств в Україні, 2000–2019 рр.

Джерело: НБУ

При побудові графіків по осях координат наводяться відповідні показники.

Ілюстрації мають бути без рамки, чорно-білими на білому фоні. За необхідності порівняння окремих складових діаграми допускається візерункова заливка. Усі написи горизонтальні.

Зверніть увагу: *таблиці і графіки не копіюються, а набираються власноруч.* При цьому слід поміняти шрифт написів на Times New Roman.

Таблицю і рисунок розміщують безпосередньо після першого згадування про них у тексті (посилання у тексті має бути обов'язково). При цьому слова «таблиця», «рисунок» набираються скорочено та пишуть з маленької літери. Можна порадити

уникати виразів: «як можна побачити у табл. 2», «рис. 4 показує». Натомість зверніть увагу на найбільш цікаве й важливе, що демонструється: «найвищі темпи інфляції спостерігалися у 2011 р. (табл. 2)».

9.4. Формули

Формули наводять посередині сторінки симетрично тексту окремим рядком одразу після тексту, де їх було згадано. У разі потреби наводити формули, на які потім доведеться посылатися, їх нумерують наскрізно арабськими цифрами. Нумери пишуть біля правого берега аркуша в одному рядку з відповідною формулою в круглих дужках.

Пояснення позначень, які входять до формули, слід подавати безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій їх наведено. Розташування запису формули має бути на відстані не менше ніж один рядок від попереднього й наступного тексту.

ЗРАЗОК

Т. Беслі та Р. Бургес використовують два показники бідності.

Частка населення, що живе за межею бідності (*headcount ratio, HCR*):

$$HCR = \frac{HC}{n}, \quad (4)$$

де n – все населення країни.

При посиланні у тексті слово «формула» пишеться повністю із зазначенням номеру: «Для розрахунків використано формулу (4)».

9.5. Окремі рекомендації

Рекомендується використовувати прямі лапки (« »).

При наборі тексту крапка, кома, крапка з комою, двокрапка, три крапки, знаки оклику та питання, від попереднього слова не відокремлюються пропуском, але відділяються пробілом від наступного слова.

Аналогічно не треба робити пропуск між лівими дужками (лапками) та наступним словом, праві дужки (лапки) набираються без пробілу після закінчення слова.

У тексті курсових робіт часто зустрічаються переліки (перерахування). Вони можуть складатися як із закінчених, так і незакінчених фраз.

Коли частини переліку складаються із закінчених фраз, вони пишуться із абзацними відступами, починаються з великих літер і відокремлюються один від одного крапкою.

ЗРАЗОК

У складі кредитної системи зазвичай виділяють три рівні.

1. Центральний банк. Він є емісійним центром і виступає своєрідним «банком банкірів».

2. Комерційні банки. Вони безпосередньо працюють з населенням, виконуючи дві найважливіші функції: прийняття внесків та надання позик.

3. Інші кредитні установи. У країнах з розвинутою економікою це страхові компанії, пенсійні, інноваційні фонди тощо.

У випадку перерахування положень (маркування) підпорядкованість позначають малими літерами української абетки з круглими дужками (перший рівень деталізації), арабськими цифрами з круглими дужками (другий рівень) або знаки «тире».

ЗРАЗОК

- а) XXXXXX;
- б) XXXXXX;
 - 1) XXXXXX;
 - XXXX;
 - XXXX;
 - 2) XXXXXX;
- в) XXXXXX.

При наборі тексту слід розрізнити символи дефіса (-) і тире (–). Дефіс розділяє частини слова та використовується для переносів. Тире розділяє окремі слова та використовується на синтаксичному рівні. Тире візуально довше, ніж дефіс, та виділяється пробілами з обох сторін.

Між цифрами завжди ставиться тире (ніколи дефіс) і без пробілів: 2010–2018 рр.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо – 250 млрд дол, 2014 р.), ініціалами, ініціалами та прізвищем (Дж. М. Кейнс), аббревіатурою та назвою (ПАТ «Миколаївобленерго»), перед тире всередині речення ставиться *нерозривний пробіл* (Ctrl + Shift + Пробіл).

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Якщо в тексті є аббревіатура, то вона розкривається в дужках при першому згадуванні.

Скорочення грн, а також млн, млрд, т, ц, м, км пишуться без крапки. Але в деяких скороченнях крапка ставиться: дол., тис.

9.6. Поширені помилки мови

1. Для утворення найвищого ступеня порівняння використовуйте слова «найбільш», «найменш».

2. При перерахуванні замість прикметника «наступні» використовувати займенник «такі».

3. Українською мовою слово «дані» («статистичні дані») пишеться з одним «н».

4. Правильно писати «згідно з», «відповідно до».

5. Скорочення можна використовувати лише загальноживані. Слова «та інші», «і таке інше» всередині речення не скорочують. Не допускається скорочення слів «так званій», «наприклад», «формула», «рівняння».

6. При висвітленні авторських думок замість займенників «я», «на нашу думку» або викладення від третьої особи – «автор вважає» слід використовувати безособові речення («необхідно зазначити...»). Утім не виключається використання неозначено-особового «ми» («якщо ми порівняємо недоліки фіскальної та монетарної політики...»). Але це «ми» необхідно відрізнити від авторського «ми» («ми пропонуємо...»), вживати яке не рекомендується.

7. Стиль викладення матеріалу має бути науковим. Уникайте пафосу, газетних штампів, канцеляризмів та емоційних оцінок.

9.7. Правила цитування та оформлення переліку джерел посилання

У курсовій роботі неможливо обійтися без цитування та посилання на літературні джерела. Використання досвіду попередників має бути чесним. Переказ чужих думок без посилання на автора є плагіатом, крадіжкою.

З іншого боку, робота, що містить одні цитати, свідчить про відсутність у автора власної точки зору. Не слід наводити в лапках загальновідомі істини.

Посилаючись на певного автора, зовсім не обов'язково дослівно його цитувати. Можна переказати його думку своїми словами, можна обмежитися нагадуванням прізвища автора та назви роботи. Це дозволяє не переобтяжувати роботу цитатами.

Якщо ж ви цитуєте, то дотримуйтеся таких вимог:

- текст цитати наводиться в лапках;
- цитування має бути повним, без довільної зміни авторського тексту, у разі потреби пропуску окремих слів ставляться три крапки;
- кожна цитата обов'язково повинна супроводжуватися посиланнями на джерело.

Посилатися треба на першоджерела. Якщо це неможливо зробити (джерело важкодоступне), то зазначається «Цит. за:...».

У курсовій роботі зазвичай використовуються посторінкові посилання. У квадратних дужках вказується номер джерела у списку літератури, а після коми – сторінка (сторінки), що цитується. Наприклад, [12, с. 37]. Якщо доводиться посилатися на кілька джерел: [3–5], [4; 15; 17]. Крапка в реченні ставиться після посилання.

Перелік джерел включає лише ті публікації, які були використані в процесі дослідження і на які є посилання по тексту. Початок курсової роботи передбачає аналіз підходів різних авторів до обраної проблеми, тож, має містити багато посилань. Всі статистичні дані обов'язково мають бути підкріплені посиланнями на джерела.

Перелік джерел посилання розміщують після висновків перед додатками. Використовують один з варіантів побудови списку:

- за абеткою;
- по мірі появи посилань у тексті (більш зручний, беручи до уваги високу ймовірність численних переробок).

При наявності іноземної літератури перелік за абеткою складається з двох частин: спочатку джерела мовами з кириличною графікою, а потім мовами з латинською графікою.

Дані про іншомовне джерело *не перекладаються українською мовою*, а вказуються мовою, якою видане (російською, англійською тощо).

При посиланні на книгу обов'язково слід навести загальну кількість сторінок книги: після цифр пишеться мала літера «с» з крапкою: 427 с.

При посиланні на окрему роботу (статтю) в збірці (журналі) потрібно вказати сторінки, на яких вона надрукована. При зазначенні цих сторінок велика літера «С» з крапкою ставиться перед цифрами: С. 243–244.

Треба звертати увагу на розділові знаки між елементами опису видання, оскільки вони також регламентовані.

У переліку джерел посилання ініціали ставлять після прізвища автора (Кейнс Дж. М.). Але у тексті ініціали мають стояти попереду прізвища (Дж. М. Кейнс). Якщо ви перелічуєте прізвища, слід розташовувати їх за абеткою (або в хронологічному порядку).

Згідно з новим стандартом (ДСТУ 8302:2015) правила складання бібліографічних посилань суттєво спрощені. Нижче надані окремі приклади оформлення.

Книга

Стадвелл Дж. Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу. Київ, 2017. 448 с.

Родрик Д. Откровенный разговор о торговле. Идеи для разумной мировой экономики. Москва, 2019. 384 с.

Berg N., Knights M. Amazon: How the World's Most Relentless Retailer Will Continue to Revolutionize Commerce. London, 2019. 272 p.

Стаття з журналу (зверніть увагу: назва журналу набирається курсивом)

Геєць В.М. Гоекономічні виклики для країн G7. *Економіка України*. 2020. № 3. С. 3–5.

Вишневская Н., Зудина А. Массовое высвобождение работников: политика стран ОЭСР. *Мировая экономика и международные отношения*. 2020. т. 64. № 7. С. 17–25.

Stiglitz J.E. Inequality and Economic Growth. *The Political Quarterly*. 2015. 86(S1). P. 134–155.

Інтернет – ресурси

Державна служба статистики України, офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Бандура О. В. Циклічність як форма поєднання стабільності та нестабільності в економічному розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 4. С. 7–23. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_19_4_07_uk.pdf.

Козюк В. Кредитна стагнація. *Дзеркало тижня*. 2020. 29 липня. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/kreditna-stahnatsija.html>.

Barro R. Inflation and Economic Growth. NBER Working Paper No. 5326. 1995. 36 p. URL: <https://www.nber.org/papers/w5326.pdf>.

ІХ. Форма Концепції

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Кафедра економіки та підприємництва

Програма підготовки бакалаврів

Концепція

міждисциплінарної курсової роботи з Економічної теорії

Студент _____ групи

П.І.Б

Науковий керівник

науковий ступінь, наукове звання, П.І.Б

Анотація

Стислий (в один абзац) опис гіпотези і мети дослідження. Послідовний перелік питань, на які автор буде прагнути відповісти. Анотація дозволяє швидко оцінити основну передумову дослідження, що проводиться в межах курсової роботи. Це візитна картка майбутньої курсової роботи. Готується в останню чергу, після завершення підготовки Концепції (до 600 знаків).

Вступ

Наводиться опис основних фактів і важливості обраної сфери економічних відносин: визначається область дослідження, мотивація, значення для розвитку галузі або економіки країни в цілому (1000–1200 знаків).

Постановка проблеми

Постановка проблеми забезпечує чіткий, обґрунтований і короткий опис питання, яке передбачається вирішити: яка конкретна проблема має місце в обраній сфері економічних відносин, наприклад, недостатня ефективність, недосконалість механізму управління, ... (500 знаків).

Попередній огляд літератури

Попередній огляд літератури являє собою резюме попереднього аналізу наукових джерел з визначеної проблеми, їх сильні та слабкі сторони, обґрунтовується необхідність проведення дослідження невідомої частини проблеми. До огляду слід включати найбільш актуальні публікації, що пов'язані з проблемою. Він може охоплювати кілька загальних робіт і деякі суттєві додаткові наукові дослідження (1000–1500 знаків).

Мета та завдання

Формулювання мети та наведення списку головних завдань, які мають бути вирішені задля досягнення мети курсової роботи (600 знаків).

Методологія аналізу

Визначаються теоретичні підходи, методи дослідження і логічні кроки: що передбачається робити для вирішення проблеми та досягнення поставленої мети. Дається опис джерел інформації. Тобто у цьому розділі описується дослідження з точки зору того, що заплановано, чому планується, і як це буде зроблено (до 1500 знаків).

Очікуваний результат

Дається характеристика очікуваного результату – до 300 знаків.

Список літератури

Наводиться перелік використаних джерел.

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУШУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ПЕТРА МОГИЛИ
Кафедра економіки та підприємництва

Міждисциплінарна

КУРСОВА РОБОТА

з економічної теорії

на тему: ВПЛИВ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
НА РИНОК ПРАЦІ

Студента (ки) _____ курсу _____ групи
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник _____
(посада, вчене звання, науковий ступінь, ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії: _____ Верланов Ю.Ю.
(підпис)

_____ Палехова В.А.
(підпис)

_____ Прядко І.В.
(підпис)

ПРИКЛАД ЛИСТА ОЦІНЮВАННЯ

ЛИСТ ОЦІНЮВАННЯ

курсової роботи студента ___ гр. _____

Структурні елементи	Показники оцінювання	Оцінка, балів	
		max	фактично
Тема	Оригінальна, інформативна	5	
Оформлення	Дотримання вимог формату, мова	7	
Вступ			
Постановка проблеми	Аргументованість, конкретність	7	
Формулювання мети	Однозначна, досяжна	5	
Завдання	Логічна послідовність	5	
Дизайн роботи	Короткий опис етапів дослідження	4	
Огляд літератури			
Характер джерел	Сучасні, цитовані	8	
Побудова, зміст	Структура, аргументація	6	
Висновки	Невирішена частина проблеми	4	
Методологія			
Теоретичні аспекти	Обґрунтування теоретичного підходу	6	
Теоретична модель	Пояснення причинно-наслідкових зв'язків	6	
Емпірична модель	Показники та форми залежності	6	
Обґрунтування методу	Аргументація вибору	5	
Інтерпретація	Значимість, адекватність, пояснення	7	
Обговорення	Релевантність, область використання, перспективи	7	
Висновки	Логічна констатація отриманих результатів	4	
Анотація	Структура, визначні особливості	8	
	Загалом	100	

Науковий керівник _____

П.І.Б

підпис

«___» _____ 2021 р.

ПРИКЛАД АНОТАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Об'єктом дослідження виступає зайнятість у фінансовому секторі трьох країн, які перебувають на різних рівнях розвитку, – Великій Британії, Південній Кореї та Україні. У роботі зроблена спроба оцінити вплив технологічних інновацій на чисельність зайнятих фінансовою діяльністю.

У процесі дослідження були використані теоретичний, статистичний та економетричний методи. У роботі були систематизовані різні точки зору щодо впливу четвертої промислової революції на ринок праці та зроблена спроба перевірити слушність існуючих підходів. Був проведений аналіз взаємозв'язку рівня інноваційності кожної з країн та чисельності зайнятих у сфері фінансів за останні сім років.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу було доведено обернений зв'язок між показниками в усіх країнах: чим вища інноваційність, тим менша зайнятість. Результати по країнах відрізняються лише силою зв'язку. Тож результати дослідження підтверджують побоювання тих економістів, які поширюють негативні наслідки технологічних інновацій і на країни, що розвиваються.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, фінансовий сектор, глобальний індекс інновацій, четверта промислова революція.

The object of the study is the employment in the financial sector of three countries with different levels of development – the United Kingdom, South Korea, and Ukraine. This paper attempts to assess the impact of technological innovations on employment in the financial sector.

Theoretical, statistical, and econometric methods are used in this research. The paper systemizes the various points of view on how the fourth industrial revolution may affect the labor market and attempts to test the validity of existing approaches. An analysis of the relationship between each country's level of technological development and the number of employees in the financial sector over the past seven years is conducted.

Correlation and regression analysis prove the inverse relationship between the indicators in all countries: the higher the level of innovation, the lower the employment level. The results differ among countries only in terms of the strength of the relationship. Therefore, the results of the study confirm the fears of those economists who extend the negative consequences of technological innovations to developing countries.

Key words: employment, unemployment, financial sector, global innovation index, fourth industrial revolution.

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ОГЛЯД КОНЦЕПЦІЙ ВПЛИВУ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ.....	6
1.1. Сутність ЧПР та її зв'язок з ринком праці.....	6
1.2. Вплив ЧПР на зайнятість у фінансовому секторі.....	10
2. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАЙНЯТІСТЬ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ.....	14
2.1. Методологія дослідження.....	14
2.2. Побудова емпіричної моделі.....	16
2.3. Інтерпретація результатів емпіричного дослідження.....	21
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24
ДОДАТКИ.....	25

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Балацкий Е.В. Глобальные вызовы четвертой промышленной революции. *Terra Economicus*. 2019. № 2. С. 6–22. DOI: 10.23683/2073-6606-201917-2-6-22
2. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Київ, 2019. 416 с.
3. Форд М. Пришестя роботів. Техніка і загроза майбутнього безробіття. Київ, 2016. 400 с.
4. Davis N. What is the fourth industrial revolution? World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/what-is-the-fourth-industrial-revolution>
5. Acemoglu D., Restrepo P. Artificial intelligence, automation and work. NBER Working Paper 24196. URL: <https://www.nber.org/papers/w24196.pdf>
6. Frey C.B., Osborne M.A. The future of employment: how susceptible are jobs to computerization? DOI: 10.1016/j.techfore.2016.08.019 URL: https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf.
7. Chalif P., Chua J., Curmi E., Frey C.B., Friedlander G., Garlick R., Holmes C., McDonald G., Osborne M.A, Rahbari E., Wilkie M. Technology at work v2.0. The Future Is Not What It Used to Be. URL: https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/reports/Citi_GPS_Technology_Work_2.pdf
8. Тимошенко О. В. Виклики та загрози четвертої промислової революції: наслідки для України. *Бізнес Інформ*. 2019. №2. С. 21–29. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-21-29>
9. The Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/>
10. Office for National Statistics. URL: <https://www.ons.gov.uk>
11. UK Economic Outlook March 2017. PwC. URL: <https://www.pwc.co.uk/economic-services/ukeyo/pwc-uk-economic-outlook-full-report-march-2017-v2.pdf>
12. Korean Statistical Information Service. URL: <https://kosis.kr/eng/>
13. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Поспелова Т.В., Ярыгина А.Б. Трансформация инновационных процессов и социокультурной специфики Южной Кореи в рамках четвертой индустриальной революции. *Мир (Модернизация. Инновации. Развитие)*. 2019. №1. С. 54–65. DOI: 10.18184/2079-4665.2019.10.1.54-65
15. В финансовом секторе Южной Кореи поредели ряды сотрудников. *Regnum*, 2019. URL: <https://regnum.ru/news/economy/2589698.html>